

יום ג' י"ט אדר ב' תשע"ו

באר הגולה 274

הלכות תפלה סימן קט

קט דין איך יתנהג היחיד לכוון בתפלתו עם הצבור, ובו ג' סעיפים:

א (א) *הנכנס לבית הכנסת ומצא (ב) צבור מתפללין, אם יכול להתחיל ולגמור קדם שיגיע (ג) שליח צבור *לקדשה (ד) או (ה) (ו) לקדש, יתפלל (ה) והוא הדין אמן דהאל הקדוש וישומע תפלה דין קדוש וקדשה (הס' והרא"ש ומרדכי פרק מי שמתו תרומות הדרשן סי' י"א), ואם לאו אל יתפלל באם אין השעה עוברת. ואם נכנס (ו) אחר קדשה, אם יכול להתחיל ולגמור קדם שיגיע (ז) שליח צבור (ז) למודים, יתפלל, ואם לאו אל יתפלל.

א בקרוב כ"א
ב סמ"ק ומהות
סמ"ק ג' תוספות שם
והנהגות סמ"ק

באר היטב

(ה) לקדש. פי' עד שיגיע ש"ן ליהא שמה, מרדכי ואגדה. ומשמע דכיל להתפלל עד שיגיע שמה, אבל אמן לא יענה כיון דלא נתבאר על מה יאמר. הרי אמן יתומה. מי שפא לכהכ"צ מכאן אחר קדשה, ואם ימתין עד אחר מודים לא יוכל לענות איש"ר אחר הקדש שאחר י"ח, ואם ימתין עד אחר הקדש יעבר זמן תפלה, או לא יוכל להתפלל ערבית עם הצבור, נ"ל דמודים אפשר לשחות באמצעייתו. אם בא סמוך לקדש, ואם יתפלל מכאן יבטל איש"ר ואם ימתין עד אחר קדש לא יוכל להתפלל ערבית עם הצבור, נ"ל דתפלת צבור צריכה, ואם בא סמוך לקדשה, ואם יתחיל מיד לא יוכל לומר קדשה לא יוכל לומר מודים, ואם ימתין עד אחר מודים יתא השעה עוברת, נראה לי דיתחיל אחר קדשה, דמוטב לומר קדשה עם הצבור, ועוד דמודים אפשר לשחות באמצע הבקשה, מ"א: (ז) למודים. ולכ"מ

שערי תשובה

(ו) לקדש. עכ"ט. וכתבו שם בשם הרשב"א, דנאק מתפלל בבהכ"צ אבל אם יצא להתפלל בעזרה חוץ לבהכ"צ יתפלל ואל ימתין, ואמר שהורה לו הרמב"ם:

מה יאמר. הרי אמן יתומה. מי שפא לכהכ"צ מכאן אחר קדשה, ואם ימתין עד אחר מודים לא יוכל לענות איש"ר אחר הקדש שאחר י"ח, ואם ימתין עד אחר הקדש יעבר זמן תפלה, או לא יוכל להתפלל ערבית עם הצבור, נ"ל דמודים אפשר לשחות באמצעייתו. אם בא סמוך לקדש, ואם יתפלל מכאן יבטל איש"ר ואם ימתין עד אחר קדש לא יוכל להתפלל ערבית עם הצבור, נ"ל דתפלת צבור צריכה, ואם בא סמוך לקדשה, ואם יתחיל מיד לא יוכל לומר קדשה לא יוכל לומר מודים, ואם ימתין עד אחר מודים יתא השעה עוברת, נראה לי דיתחיל אחר קדשה, דמוטב לומר קדשה עם הצבור, ועוד דמודים אפשר לשחות באמצע הבקשה, מ"א: (ז) למודים. ולכ"מ

משנה ברורה

א (א) הנכנס לבית הכנסת. ואם (ב) רוצה לצאת להתפלל בעזרה חוץ לבית הכנסת, מתפלל ואין צריך להמתין⁽¹⁾: (ב) צבור מתפללין נכו'. זה הסעיף מירי בתפלת המנוחה⁽²⁾, והוא הדין (ג) בשחרית אם היה עומד בקריאת שמע ובברכותיה בשעה שהצבור התחילו שמונה עשרה, אם יכול להתחיל ולגמור תפלה ועד "אלהי נצור" קדם שיגיע השליח צבור לקדשה, יתפלל, ואם לאו אל יתפלל. דק ימתין ב"שינה חדשה"⁽³⁾. וצ"ע מה שכתב לקמן בשם הח"י אדם בענין זה: (ג) שליח צבור לקדשה. (ד) דקדשה אסור לומר ביהודי, וכן קדש; ומודים טעמה, דצריך לשחות עם הקהל, שלא יהא נראה ככופר במי שהצבור משתחוים לו: (ד) או לקדש. לכאורה, כיון דצריך לגמור תפלתו קדם קדשה, כל שכן שישמע הקדש שאחר שמונה עשרה? יש לומר (ד) דמירי במעריב דליכא קדשה; אי נמי מירי (ה) שכתב שמע קדשה, דמשום קדשה לא היה צריך להמתין, וכמו שכתב לקמן, דמכל מקום צריך לגמור קדם קדש שאחר שמונה עשרה; (ו) והנה שייגמור על-כפ"פנים קדם שיגיע שליח צבור ליהא שמה רבא, ולא יענה אמן אי רק יהא שמה רבא בלבד⁽⁴⁾, משמע דכיון דלא מתבאר אז על מה לומר האמן, מקרי אמן יתומה. (ז) ואם נותן לבו ויודע אז על מה עונה האמן, רש"א⁽⁵⁾. ודע (ח) דאמן יהא שמה רבא צריך מקדשה, על-כן אם בא סמוך לקדשה, ואם ימתין עד אחר קדשה לא יגמור תפלתו עד אחר קדש, ולהמתין עד אחר קדש אינו יכול מפני שזמן תפלה עובר, טוב שיתחיל להתפלל קדם קדשה ויהיה יכול לענות אמן יהא שמה רבא. וקדשה צריך ממודים, על-כן אם בא סמוך לקדשה, ואם יתחיל מיד לא יוכל לאמר קדשה, ואם ימתין עד אחר קדשה לא יתחיל יוכל לאמר מודים עם הצבור, ולהמתין עד אחר מודים אינו יכול מפני חשש שייעבר זמן תפלה, מוטב שיתחיל להתפלל אחר קדשה, כן כתב המגן אברהם. ולפי מה שבארנו לקמן בסעיף קטן יד בשם המגן אברהם, טוב שיתחיל בזה להתפלל עם השליח צבור בשונה ויהיה לו קדשה ומודים. וכל-שכן דאמן יהא שמה רבא (ט) צריך ממודים, על-כן מי שפא לבית הכנסת מכאן אחר קדשה, ואם ימתין עד אחר מודים לא יוכל לענות אמן יהא שמה רבא אחר הקדש שאחר שמונה עשרה, ואם ימתין עד אחר הקדש יעבר זמן תפלה, יתחיל מיד, דמוטב לבטל מודים מלבטל אמן יהא שמה רבא, ועוד, דמודים אפשר לשחות באמצעייתו. וכן (י) צריך אמן יהא שמה רבא מתפלל בצבור, על-כן אם בא סמוך לקדש, ואם יתפלל מכאן יבטל איש"ר ואם ימתין עד אחר קדש לא יוכל להתפלל ערבית עם הצבור, אמן יהא שמה רבא צריך, ומכאן אחר זה יתחיל להתפלל שמונה עשרה לשם מנוחה⁽⁶⁾, ואין לו לחש למה שהצבור מתחילין ערבית, כיון שהוא עדין יום. וצ"ע מה שכתבנו עוד בבאור הלכה בשם הפרי מגדים: (ה) והוא הדין אמן נכו'. לכאורה, בשלמא אמן ד"שומע תפלה" יש נפקא מינה, דיהיה צריך להמתין מלהתפלל אפילו אחר קדשה עד שיעד שיגמור קדם ברבת "שומע תפלה", אבל אמן ד"האל הקדוש" (י"א) למה נפקא מינה, כיון דצריך לגמור להתפלל קדם קדשה, ממילא יענה אמן אחר "האל הקדוש"? ויש לומר, דנפקא מינה (י"ב) אפילו אם שמע קדשה, דמכל מקום צריך להמתין משום אמן ד"האל הקדוש" שלא שמע עדין, וגם לענין שלא יעמד להתפלל מכאן אחר קדשה כי אם אחר שיגיע האמן על הבקשה, דגם זה הוא שניף לקדשה. והוא הדין (יג) אם יודע שהצבור יאמרו ברכו והוא לא שמע עדין: אם יוכל לגמור תפלתו טרם שיאמרו הקהל ברכו, מתפלל בדרבו, ואם יודע שלא יוכל לגמור תפלתו קדם ברכו, צריך להמתין ב"שינה חדשה" עד שישמע ברכו: (יד) ואם כבר שמע קדשה או ברכו או יודע שישמע אחר-כך⁽⁷⁾, אין צריך להמתין. מיהו, למודים, אפילו שמע כמה פעמים מודים בצבור צריך להמתין, דהא הטעם שלא יהא נראה ככופר אם אינו משתחוה⁽⁸⁾ (אחרונים). וכן לקדש צריך להמתין, דהא אין לו קצבה, ואפשר דהקדושים מ"עלינו" ואילך אינם בכלל זה⁽⁹⁾, כן כתב המגן אברהם ויש"א, והד"ק החיים והח"י אדם כתבו, הכל הקדושים אם שמע בברכה⁽¹⁰⁾ וענה אמן יהא שמה רבא, אין צריך תו להמתין: (ו) אחר קדשה. לאו דוקא, (טו) דהוא הדין אם נכנס קדם קדשה והמתין מלהתפלל עד אחר קדשה, צריך בס"פ לשער בעצמו אם יוכל לגמור עד שיגיע שליח צבור למודים: (ז) שליח צבור למודים. ולכ"מ הפ"ל בהג"ה, (טז) צריך לגמור קדם אמן של "שומע תפלה", או שישער בעצמו שיוכל להגיע בתפלתו

שער הציון

(ה) שיערי תשובה בשם הרשב"א: (ג) דרך החיים: (ג) ט"ז: (ד) מגן אברהם: (ה) מחצית השקל: (ו) מגן אברהם: (ז) פרי מגדים: (ח) מגן אברהם בסיון טו: (ט) מגן אברהם בסיון נח: (י) אלהי רבה ופרי מגדים ודרך החיים, ולא כמגן אברהם: (י"א) מחצית השקל: (י"ב) דרך החיים: (י"ג) מגן אברהם ודרך החיים ויש"א: (י"ד) מגן אברהם ויש"א: (ט"ז) כ"ח וקרישה ויש"א: (ט"ז) מגן אברהם:

הלכות תפלה סימן קט

ביאורים ומוספים

סימן קט

דין איך יתנהג היחיד לכוון בתפלתו עם הצבור

[משנ"ב ס"ק א]

מתפלל ואין צריך להמתין¹.

1) ולכאורה הרי גם הוא חייב לשמוע 'קדיש' ו'קדושה'; וביאר בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סוף סי' סח ד"ה והנה) שמוכרחים לומר שמדובר שיש לו צורך גדול ולכן התיירו לו לצאת, ואם היה נשאר בבית הכנסת גם אם היה לו צורך גדול היה מוכרח להמתין ל'קדיש' ול'קדושה' ולאמנים אלו.

[משנ"ב ס"ק ב]

מ"י בתפלת המנחה² וכו', רק ימתין ב'שינה' ו'קדושה'³.

2) שבתפילת שחרית, התבאר לעיל (סי' נב ס"ק ז) שמברכת 'יוצר אור' עד שמונה עשרה אסור לדלג אפילו כדי לסמוך גאולה לתפילה, וגם אם מחמת זה יפסיד תפילה בציבור.

וגם בתפילת מנחה בערב שבת, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' קנ-קנו) שינהג כן ויתחיל שמונה עשרה בלחש רק אחרי שישמע 'קדושה', ואף שמחמת כן יצטרך לסיים שמונה עשרה בלחש אחרי שהקהל קיבלו שבת.

3) וכמבואר בשו"ע לעיל (סי' סו ס"ט) שממתיך לאחר שאמר 'עושה פלא'. ובמשנ"ב שם (ס"ק נב) כתב שכל זה לכתחילה, אבל בדיעבד כל שלא אמר ברוך אתה ה', יכול לענות, ולאחר מכן יחזור שנית מ'שירה חדשה' או על כל פנים מ'צור ישראל', שהוא התחלת הענין.

ואם עדיין לא הגיע ל'שירה חדשה', כתב לעיל (סי' סח סוף ס"ק ד) שטוב יותר שישתהה בסידורין באמצע הברכה כמה פעמים בכל פעם פחות מכדי לגמור את כולה.

[משנ"ב ס"ק ד]

רק יתא שמה רבא בלבדי⁴ וכו', ויודע אז על מה עונה הקאמן, ושא"י⁵ וכו', להתפלל שמונה עשרה לשם מנחה⁶.

4) ויהא שמה רבא, כתב לעיל (סי' נו ס"ק ט) שיכול לענות אפילו אם נכנס לבית הכנסת כשהקהל כבר גומרים לענות ואומרים כבר 'מבורך' וכו'.

5) וגם כשעונה אמן בשאר הקדיש, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' סא אות טו) שצריך לדעת על איזה חלק מהקדיש עונה, שאם לא כן נחשב לאמן יתומה, וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' קבר ס"ק לג.

6) וביאר התהלה לדוד (ס"ק ב), שאף שמבואר לקמן (סי' רלו ס"ק יא) שאם בא לבית הכנסת כשהציבור התחיל להתפלל ערבית מבעוד יום והוא לא התפלל מנחה, יתפלל מנחה כשהם קוראים קריאת שמע וברכותיה ואחר כך יתפלל ערבית עם הציבור, צריך לומר שמדובר שמשער שלא יספיק להתפלל מנחה כשהם קוראים קריאת שמע וברכותיה.

[משנ"ב ס"ק ה]

או יודע שישמע אחר-כך⁷ וכו', אם אינו מ'שתתנה'⁸.

7) ואף בימים שיש בהם תפילת מוסף, וקדושה של שחרית לא ישמע, ועתיד לשמוע קדושה של מוסף, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליג הע' א) שאין צריך להמתין.

8) וגם כשהציבור כורעים ב'עלינו לשבח', כתבו השו"ע הרב (ס"ב) והערות השלחן (סי' סה ס"ו) שצריך לכרוע עממם. מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליג הע' נד) שאין צריך לכרוע עממם, כיון שאין כורעים כולם יחד באותו הזמן. וראה מה שכתבנו לעיל סי' סה ס"ק ט.

[משנ"ב שם]

מ'עלינו' ואיך אינם בכלל זה⁹ וכו', דכל הקדישים אם ישמע קבר¹⁰.

9) וכן כתב לעיל (סי' נה ס"ק יד) שמותר לצאת מבית הכנסת אם כבר שמע את הקדישים שער 'עלינו לשבח'.

10) והחיי אדם (כלל יט ס"ח, שהוא מקור המשנ"ב) הוסיף 'או שעתידי לשמוע', ובמשנ"ב השמיט את זה, ויש להסתפק בכוונתו.

[ביה"ל ד"ה הנכנס]

ואינו יכול לסעם עד קדושה, אם מתר להתחיל¹¹.

11) ודעת החזו"א (דינים והנהגות פ"ד אות כב), ומועשה איש ח"ה עמ' ט, מהגר"ח קניבסקי, וכן כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' קבו) שיכול להתפלל בהרגלו.

ולומר 'שלום רב' [בשחרית] כדי להספיק לומר קדושה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליג הע' כה) ששאל את החזו"א ואמר לו שלא יעשה כן, וכן הורה הגר"ח אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ס"מ) לענין תפילת מנחה למי שנוהג לומר בה 'שים שלום'. והוסיף הגר"ח קניבסקי (שם), שאף כהן שרוצה להספיק לברכת כהנים, כמדומה שאין לו לעשות כן. מאידך, האדר"ת (תפילת דוד, בסדר התפילה) כתב שיכול לומר בשחרית 'שלום רב' כדי להספיק קדושה.

ולדלג 'בספר חיים' בעשרת ימי תשובה כדי להספיק לומר קדושה, דעת הגר"ח אויערבך (הליכות שלמה שם) שאין לדלג.

ולענין ברכת כהנים, אם יודע שלא יסיים שמונה עשרה קודם ברכת כהנים, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סי' כא אות ב) שאסור לו להתחיל להתפלל שמונה עשרה, וראה מה שכתבנו לקמן סי' קבח ס"ק עא.

[ביה"ל ד"ה לקדושה]

שתיקה פאחת בשתי מנגינים אינה מהם קודם¹² וכו', דקדיש צריך מקדושה¹³ וכו', שתי מנגינים אלו צריך מתפלל בצבור¹⁴ וכו', צריך אפילו מאמן יתא שמה רבא¹⁵.

12) וכל זה כששומע את שתיקה כאחת, אבל כשיש לפניו שני בתי כנסיות, ובאחד מגיעים לקדיש שלאחר שמונה עשרה ובאחר מגיעים לקדושה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' נו ס"ק ו) שילך ויענה קדושה, כי שם ישמע אחרי שמונה עשרה גם קדיש.

ואם במנין שבו מתפלל הגיע השי"ץ לקדושה ובאותו זמן שומע קדיש ממנין אחר, כתב הכף החיים (סי' נו ס"ק ה) שחייב לענות קדושה במנין שבו הוא מתפלל.

13) ומ"מ אם כבר שמע קדיש ועדיין לא שמע קדושה ונודמן לו לענות לשניהם, כתב במשנ"ב לקמן (סי' קבה ס"ק ח) שמוטב שיענה קדושה כדי לצאת ידי חובה.

ואם התחיל לשמוע קדושה ובאמצע שומע קדיש, כתב שם שמוטב שישמע קדיש כדי לענות לקדיש, אלא אם כן שמע את הקדיש אחרי שגמר לענות 'קדוש' וגו' עד 'כבודו'. אמנם במשנ"ב לעיל (סי' נו סוף ס"ק ו) כתב שצ"ע אם מותר להפסיק בקדושה כדי לענות לקדיש.

14) ואף שכל אלו עדיפים מתפילה בציבור, מ"מ ללכת עבור קדושה מיל או ארבעה מילין כמו לתפילה בציבור (כמו שכתב השו"ע לעיל סי' צ ס"ט¹), כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' קלג) שמוטב שישמע קדושה מיל שזינו צריך ללכת.

15) ובין גאולה לתפילה בשבת, כתב לקמן (סי' קיא ס"ק ט, ובביה"ל שם ס"א ד"ה וטוב) שמותר לענות 'אמן יתא שמה רבא', קדושה וברכו, ואפילו בשחרית.

הלכות תפלה סימן קט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

עם השליח צבור בשנה¹⁶.

16) וכמו שביאר להלן (ס"ק יב), שאז אין צריך לענות אמן זו, וכמו הש"ץ בעצמו.

[משנ"ב ס"ק ט]

להמתין משום קדושה ב"ש"תה קדושה¹⁷.

17) ואם הש"ץ עומד כבר סמוך ל'מודים', כתב השערי תשובה (סי' סו ס"ק יג) וכן משמע גם במשנ"ב שם (ס"ק מט) שיתחיל להתפלל שמונה עשרה, ויראה להתחיל התפילה ולכרוך ב'ברוך אתה ה' בשעה שהש"ץ אומר 'מודים'.

[ביה"ל ד"ה לקדשה]

וכדלקמן בסימן רלו, בקג"צ אבן ג' סעיף קטן ג¹⁸.

18) לכן אם הגיע לתפילת ערבית כשהציבור עומד להתחיל שמונה עשרה, יעמוד עמם לשמונה עשרה ואחר כך יקרא קריאת שמע וברכותיה, וכל זה דוקא כשמעשר שלא ימצא אחר כך מניין להתפלל, שכן אם יכול למצוא, כתב לקמן (שם ס"ק יב) שאין לו לבטל סמיכות גאולה לתפילה.

[משנ"ב ס"ק יא]

פרוש, שיאמר עמ'19) "נקדש"²⁰, "לדור דור" וכו' עד "האל הקדוש", ואתר"ק יתפלל בקני עצמו²¹.

19) ולהגביה את קולו בקדושה, כתב התורת חיים (סופר, ס"ק ו) שיותר, וגם החזו"א (ארחות רבנו ח"א אות רד) התיר בדוחק להגביה את קולו.

ולהגביה רגליו כשאומר קדוש, כתב הפרישה (אות ב) שאפשר שיכול, והמקור חיים (סי' קד ס"ז) כתב שיגביה רגליו, וכן הורה הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליג הע' יט).

20) וגם מה שמוסיפים בקדושה של מוסף שבת ויום טוב "נעריצך" או "בתר", משמע להלן (ס"ק יז) שאף המתפלל שחרית צריך לאומרם עם הש"ץ, וכמו שכתב החיי אדם (כלל יט ס"ח).

ואף בן ארץ ישראל הנמצא ביום טוב שני בחוץ לארץ ומתפלל תפילת חול בשוה עם הש"ץ המתפלל תפילת יום טוב, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה רז) שיוכל לומר את כל הקדושה של יום טוב, ואינו נחשב להפסק.

ומי שנוהג להתפלל נוסח אשכנז ומתפלל תפילת לחש יחד עם ש"ץ המתפלל נוסח ספרד, או להיפך, כתב הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' שעא-שעב) שער אחרי קדושה וברכת הא-ל הקדוש יתפלל כמו הש"ץ, ולאחר מכן יוכל להתפלל כפי הנוסח שלו. ודעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח דבר הלכה אות סד) שאף לאחר הקדושה מוטב שימשיך כפי נוסח הש"ץ. וכשאנו מתפלל עם הש"ץ, ונוסחתו שונה משל הציבור, ראה לקמן (סי' קבה ס"ק א) לפי איזה נוסח צריך לענות קדושה.

21) וכשמתפלל עם הש"ץ בשוה בתענית ציבור, כתב בביה"ל לקמן (סי' תקסה ס"א ד"ה בין) שלא יאמר עמו ברכת 'עננו' בברכה בפני עצמה, אלא יאמר 'עננו' ב'שומע תפילה' כמו שאר הציבור.

ולומר את הפיוטים והיצירות שנוהגים לומר בארבע הפרשיות ובימים טובים, כתב בשו"ת שבט הלוי (חיי סי' יז) שלא יאמר.

ובתפילות שיש בהן ברכת כהנים, אם הגיע עם הש"ץ בשוה לסיום ברכת 'הטוב שמך ולך נאה להודות', כתבו בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' טו אות ג) ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ח תשובה יא) והגרש"ז אויערבך (שיח הלכה ח"ב עמ' 13) שצריך להמתין ולענות אמן אחרי שלושה פסוקי ברכת כהנים, והוסיף הגרש"ז אויערבך, שכן כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם בשם אביו, מאידך, דעת החזו"א (דעת נוטה עמ' שעג) שאסור לענות אמן על ברכת כהנים, אך להפסיק כדי לשמוע ברכת

כהנים, דעת החזו"א (אעלה בתמר עמ' יד והגר"ח קניבסקי שם, ודינים והנהגות פ"ד אות לא) שאם רוצה להפסיק מותר לו, אך אינו חייב.

ולומר 'אלוקינו ואלוקי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת' וכו', דעת הגרש"ז אויערבך (ספר ברכות הורי סי' ל' הע' יח) שלא נוהגים לומר עם הש"ץ.

ולומר 'ותעבר לפניך' וכו' שאומרים ביום טוב, כתב בשו"ת שבט הלוי (חיי שם) שיוכל לומר עם הש"ץ, אך לא יסיים 'שאותך נעבוד' [לנוהגים לסיים כך], ואם סיים כך, לא הפסיד את התפילה, כיון שלא נחשב ששינה את מטבע הברכה.

[משנ"ב ס"ק יב]

לענית אלו האמנים, כמו הש"ץ בעצמו²².

22) וביאור הדבר, שלכאורה הרי גם הש"ץ צריך לענות אמנים אלו, ובהכרח שעניית הקהל על מה שהוא מברך נחשבת כמו שענה בעצמו, ואם כן כך גם דינו של יחיד המתפלל בשוה עם הש"ץ (משנ"ב אבן ישראל).

[משנ"ב ס"ק יד]

מתן להתחיל עם השליח צבור בשנה²³.

23) וכשמתפלל בשוה עם הש"ץ, כתבו בשו"ת שלמת חיים (סי' קל) ובשו"ת אגרות משה (אורח ח"ג סי' ט) שאינו נחשב לתפילה בציבור, רק שמעלתו יותר מהמתפלל ביחידות. והוסיף בשו"ת אגרות משה שזו גם כוונת החזו"א (אורח סי' יט ס"ק ז), ותמכו על השר"ת חתם סופר (החדש, סי' ד ובאגרות סופרים סי' יד) שכתב שכשמתפלל עם הש"ץ בשוה הרי זו תפילה בציבור ממש. וראה בשו"ת שבט הלוי (חיד סי' יא אות א) שכתב ליישב את דעת החתם סופר. מאידך, הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' רנה) כתב שנחשב כתפילת ציבור ממש, וכן כתב השו"ת הלכות (סי' קכד ס"ט) בדעת החזו"א, וכדעת החתם סופר הנ"ל. ודעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח סמ"א) שנחשב לתפילה בציבור, אך אין מעלתה כתפילה עם הציבור ממש.

[ביה"ל ד"ה אם מתחיל]

דנה גם לדידה אינו מתן דק דיעבד²⁴.

24) ואם התחיל שמונה עשרה קודם הש"ץ, וכשהגיע ל'מחיה המתים' התחיל הש"ץ חזרת הש"ץ, כתב הגר"ש דבליצקי (זה השלחן ח"ב עמ' קיא) בשם לקט יושר (מנהגי תרומת הדשן עמ' 22), שאינו רשאי להמתין לש"ץ, מאידך, הגר"ח קניבסקי כתב (אשי ישראל פליג הע' יח) שרשאי להמתין לש"ץ כדי לענות קדושה.

וכשהתחיל בשוה עם הש"ץ וטעה והתחיל 'אתה קדוש' ואז הגיע הש"ץ למחיה המתים, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל שם) שרשאי לענות קדושה, ואחר כך יתחיל שנית מאתה קדוש ושמן' וכו'.

[משנ"ב ס"ק טז]

קגון של שחרית ושל מוסף²⁵.

25) ואם מתפלל ערבית מפלג המנחה, וכשהגיע לברכת 'מחיה המתים' שומע קדושה ממנין העומד בתפילת מנחה, כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח דבר הלכה אות סד) שלא יענה, כיון שעברית אין קדושה, וכן מבואר במאירי בברכות (כא, ב ד"ה מי שמצא).

[ביה"ל ד"ה אבל]

דלא כט"ז, כמו שכתבנו שם²⁶.

26) ובמשנ"ב לקמן (סי' קבה ס"ק ב) סיים, שמימי המנהג בימינו שגם הקהל אומרים 'נקדש'.

[ביה"ל ד"ה שאין]

לא התפלל התפלה שלו עם הש"ץ בשנה²⁷.

27) ואם כשהגיע ל'מחיה המתים' שומע קדושה ממנין אחר, כתב הכף החיים (ס"ק לא) שיוכל לענות, אך אינו חייב.

יום ד' כ' אדר ב' תשע"ו

באר הגולה קלח

ד' תרמ"ב פקד' י
מהלכות
ה' תרמ"ח תנשן
פיקד' יא ד' תשובה
תנשן

(*) כמו שנקרא
לפניו ובימי הבאר
היטב וזאת כתובה
בשני א' אחר חבתי
ל'קדש יתשלל

הלכות תפלה סימן קט

והוא הדין אם יכול להגיע ל'מודים' או לאחת מהברכות (ח) ששוחים בהם בשניע שליח צבור ל'מודים', יתפלל. ואם צריך להתחיל (ט) כדי לסמוך באלה (ג) לתפלה, ונדרמן לו שמיגיע שליח צבור ל'מודים' כשהוא באחת מהברכות (באמצעה), (ד) (י) ישחה עמו, אבל אם הוא בתחלתה או בסופה לא ישחה, שאין שוחין בתחלת ברכה או בסופה, אלא באבות ובהודאה: ב * ואם מתחיל להתפלל עם שליח צבור, כשיגיע עם שליח צבור ל'נקדיש' יאמר עמו מלה (ה) במלה כל הקדשה כמו שהוא אומר, וכן יאמר עמו (יא) מלה במלה (יב) הברכה האל הקדוש וברכת 'שומע' (יג) תפלה. (יג) וגם יכון כשיגיע שליח צבור ל'מודים' גיע גם הוא ל'מודים' או להטוב שמך ולך נאה להודות כדי שישחה עם השליח צבור ב'מודים': הגה (יד) * אבל לכתחלה לא (ו) (ז) יתחיל עד אחר שאמר קדשה ו'האל הקדוש', אלא שאם הצריך להתחיל מכת שהשעה עוברת או כדי לסמוך באלה לתפלה, דינא הכי (טו) (טז): ג' יחיד העומד בתפלה, וכשיגיע למקום קדשה היו הצבור אומרים קדשה (ט) (טז) וסדרא, אינו אומר 'קדוש' עמהם, * שאין הקדשות שוות. ונראה שהוא הדין אם היו הצבור אומרים (ט) (טז) 'קדוש' שאינו אומר עמהם 'קדוש', אלא 'שאתם יוכון למה שאומרים, ושומע בעונה: הגה ויש אומרים דקדשת 'קדוש' דהגו קדשת מוסף, ויחיד מתפלל שחירת, ויכל (יז) לומר עמהם, דשניהם קדשת שמונה עשרה וקדשתן שות, וכן נראה לי עקר (ולא פליגי בשפ"א אהגאונים שהביא בית יוסף):

שערי תשובה

[1] יתחיל. עכ"ט, וכן הוא בסגנון ארץ לפנינו, רק שהפס"ח היה לו הפסוק המסמית ומטה על זה, עין שם:

מ"א: (ג) לתפלה. פי' ששעה ואמר עד גאל וישראל, דלכתחלה צריך להמתין בשירה חדשה כמ"ש ס"ו: (ד) ישחה עמו. ולכתחלה לא יתחיל אדעתא לשחות באמצעו, דשםא ישוב מלשחות כיון שאין מחבב שם לשחות, ד"מ מ"א: (ה) במלה. פי' שיאמר עמו נקדש, לרור נדור כו' עד האל הקדוש, ואח"כ אם רצה יתפלל בפ"ע אם יכול לסים קדש שאני ש"ץ לסיום שומע תפלה, כ"מ בת"ה ר"ל חביב. ובת"ע לא יאמר עם הש"ץ ענו ברכה בפ"ע אלא בש"ת ביחוד, מט"מ ומתה"ל מ"א: (ו) תפלה. פי' שכן יוכון יסכים שמי ברכות אלו עם הש"ץ, עמ"א: (ז) יתחיל כו'. הג"ה זו מקומה (ב) בסעיף ב אחר עם הש"ץ במודים אבל לכתחלה לא יתחיל וכו', והג"ה זה"ה אמן דהאל הקדוש וי"ת מקומה (בתחלת ס"א). וכן מ"א ונראה לי דהוא הדין לברכה, דהא אין יחיד אומר ברכה, ואם כבר שמע קדשה או פרכה או יודע שישמע אחר-כך אין צריך להמתין, מיהו לקדוש צריך להמתין דהא אין לו קצבה, ואפשר דהקדשים מעלינו ואילף אינו בכלל זה, מ"א: (ח) וסדרא. הינו ברא לציין, וזה"ה קדשת יוצר, מ"א: (ט) קדוש. פי' שהצבור אומרים קדשת מוסף והוא מתפלל תפלת יוצר, נמי אינו אומר עמהם, נהו דעת הב"י שס"ל דהרשב"א חולק על הגאון, וכתב"א ס"ל דהרשב"א לא אמר אלא בקדשה וסדרא אבל ב' קדשות מענין א' כגון של שחירת ושל מוסף אפשר דמוזה לדברי הגאון, לכת

באר היטב

צריך לגמור קדם אמן של שומע תפלה ואם לאו לא יתחיל עד אחר מודים, מ"א: (ג) לתפלה. פי' ששעה ואמר עד גאל וישראל, דלכתחלה צריך להמתין בשירה חדשה כמ"ש ס"ו: (ד) ישחה עמו. ולכתחלה לא יתחיל אדעתא לשחות באמצעו, דשםא ישוב מלשחות כיון שאין מחבב שם לשחות, ד"מ מ"א: (ה) במלה. פי' שיאמר עמו נקדש, לרור נדור כו' עד האל הקדוש, ואח"כ אם רצה יתפלל בפ"ע אם יכול לסים קדש שאני ש"ץ לסיום שומע תפלה, כ"מ בת"ה ר"ל חביב. ובת"ע לא יאמר עם הש"ץ ענו ברכה בפ"ע אלא בש"ת ביחוד, מט"מ ומתה"ל מ"א: (ו) תפלה. פי' שכן יוכון יסכים שמי ברכות אלו עם הש"ץ, עמ"א: (ז) יתחיל כו'. הג"ה זו מקומה (ב) בסעיף ב אחר עם הש"ץ במודים אבל לכתחלה לא יתחיל וכו', והג"ה זה"ה אמן דהאל הקדוש וי"ת מקומה (בתחלת ס"א). וכן מ"א ונראה לי דהוא הדין לברכה, דהא אין יחיד אומר ברכה, ואם כבר שמע קדשה או פרכה או יודע שישמע אחר-כך אין צריך להמתין, מיהו לקדוש צריך להמתין דהא אין לו קצבה, ואפשר דהקדשים מעלינו ואילף אינו בכלל זה, מ"א: (ח) וסדרא. הינו ברא לציין, וזה"ה קדשת יוצר, מ"א: (ט) קדוש. פי' שהצבור אומרים קדשת מוסף והוא מתפלל תפלת יוצר, נמי אינו אומר עמהם, נהו דעת הב"י שס"ל דהרשב"א חולק על הגאון, וכתב"א ס"ל דהרשב"א לא אמר אלא בקדשה וסדרא אבל ב' קדשות מענין א' כגון של שחירת ושל מוסף אפשר דמוזה לדברי הגאון, לכת

באר הגולה

בסימן רלו, במגן אברהם סעיף קטן י"ג: * אם מתחיל להתפלל וכו', עין מה שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן יד בשם אליה רבה דסבירא לה דנהו מטר אסלו לכתחלה. אף אם עמד להתפלל מקום הש"ץ, ומתוך פנתי מהנהגה או מאיזה סבה הגיע לקדשה עם הש"ץ, או להפך, שהתחיל אחר שהתחיל הש"ץ, ומחמת שהאריך הש"ץ הגיע לקדשה. משמע מנה שם דנה גם לדירה אינו מטר רק דיעבר' (24): ונראה לי דהוא הדין פשטן לו עצה אחת לשמיעת הקדשה: * אבל לכתחלה וכו'. עין במגן אברהם השעם, דצריך לשחק ולשמוע, כמו שכתב בר"ש סימן קכ"ה: ודעה לומר, ואין יאמר בעצמו "קדוש": ולפי זה, לדין דנהגין בלאו הכי כה"ט לקמן בסימן קכ"ה לאמר "קדוש", אם כן תו לא שף להחמיר בזה, אף באמת עקר הדין דלא כה"ט, כמו שכתבנו שם (26): * שאין הקדשות שוות. משמע דכל זה היה אומר עמהם "קדוש קדוש" אף-על-פי שער עתה לא התפלל התפלה שלו עם הש"ץ בשונה (27). ומפאן אתה למד למה שכתבתי למעלה בסעיף ב, וכן כתב הגר"י:

משנה ברורה

בברכת "שומע תפלה" עם השליח צבור בשונה (24), ואם לאו לא יתחיל עד מודים, וכן העתיקו (י) האחרונים לדינא: (ח) ששוחים בהם וכו'. ואף-על-פי שלא יכול לומר מודים ורבנן שהצבור אומרים, אין בכך כלום כיון ששוחה עמהם, (י) וזה מטר אסלו לכתחלה, אף יצמצם שפרכת "שומע תפלה" יאמר עם השליח צבור בשונה, ויכלקמה בסעיף ב: (ט) כדי לסמוך. פרוש, (יט) ששעה ואמר עד "גאל וישראל", שממילא מחבב להסמיק לה תפלה מיד, והוא הדין אם מצד שהשעה עוברת מחבב לעמוד תכף להתפלל, דאי לאו הכי צריך לכתחלה להמתין משום קדשה ב"שירה חדשה" (27), וכן שפכתו בסימן סו סעיף ט: (י) ישחה עמו. ואינו אומר אז מודים, והשחיה הוא כדי שלא יהא נראה ככופר במי שהצבור משתחוים לו. (כ) ומכל מקום אם אינו מכרח לו להתחיל מיד, לא הוה לו להתחיל התפלה על דעת שישחה באמצע הברכות, אף דמטר לשחות באמצע כל הברכות, ויכלקמן בסימן קיג, משום דשםא ישוב מלשחות כיון שאינו מחבב שם לשחות בלאו הכי, ואם יתן לבו לזה (כ"ה) ישרד ולא יכון בתפלתו: ב (יא) מלה במלה. פרוש, (כז) שיאמר עמו (29) "קדוש" (30), "לרור נדור" וכו' עד "האל הקדוש", ואחר-כך יתפלל בפני עצמו (21) אם יוכל לסים קדש שניע שליח צבור לסיום "שומע תפלה". ובתענית צבור לא יאמר עם השליח צבור "ענונו" ברכה בפני עצמה, ואפלו במנהגה, אלא ב"שומע תפלה" ביחוד: (יב) ברכת האל וכו'. פרוש, (כג) יכון בשתי הברכות אלו לסים עם השליח צבור ביחוד, ואז אין צריך תו לענין אלו האמנים, כמו הש"ץ בעצמו (22): (יג) וגם יכון וכו'. עין לעיל בסעיף קטן יא. ובספר מגן אברהם כתב, דטוב יותר להתפלל מלה במלה לקים שחיה ואמנים משומה לכתחלה עד שלא גיע שליח צבור ל'מודים', וכן משמע בספר אליהו רבא: (יד) אבל לכתחלה וכו'. ובספר אליהו רבא האריך במנהג פוסקים דאפלו לכתחלה מתר להתחיל עם השליח צבור בשונה (23). ועין בחי"א דס"ל דכל-פנים בשחירת בודאי יש להקל בזה, כדי שלא יצטרך להמתין כל-כך ב"שירה חדשה", עין שם. ואפלו במנהג יש להקל בזה על-ידי צרך קצת, כן כתב בספר מאמר מרדכי, ובעין זה כתב בספר מגן אברהם וזה לשונו: מי שאינו יוכל לשער שובא עם הש"ץ למודים אם יתחיל אחר קדשה, ושםא יתפלל על-ידי זה, יכול להתחיל עם הש"ץ, ויאמר עמו הקדשה וכל התפלה מלה במלה, עד כאן לשונו: ג (טו) וסדרא. הינו ב"רא לציין", (כד) והוא הדין קדשת יוצר: (טז) קדוש. הינו לבני ספר, ולמנהג אשכנז הוא "נבראף". וטעם המחבר הוא, משום דאינו עומד עמהם בענין אחד, שהם עומדים במוסף והוא עומד בשחירת, לא צריך דבר זה מאם הם היו עומדים אז בקדשה וסדרא. ואף-על-גב דהגאונים כתבו בהדיא דמצטרף עמהם, סבירא לה להמחבר דהרשב"א דכתב "יחיד העומד בתפלה" וכו' פליגי עליהם: (כז) אבל הרמ"א בהג"ה סבירא לה דהרשב"א לא אמר אלא בקדשה וסדרא, שהוא רק ספור איך מלאכים מקדישין, אבל בשמי קדשות מענין אחד, כגון של שחירת ושל מוסף (25), אפשר דמוזה לדברי הגאונים, לכת אין לחות דבריהם, וכן פסק הפרי מגדים שאין לזוז מזה: (יז) לומר עמהם.

שער הציון

(י) דרך-הסיים וחי-אדם ור"א: (יח) אחרונים: (ט) מגן אברהם: (כ) טור ודרכי-משה בסימן קיג: (כ"ה) פרי חדש: (כז) מגן אברהם: (כ"ג) מגן אברהם: (כ"ד) אברהם: (כ"ה) דרכי-משה:

